

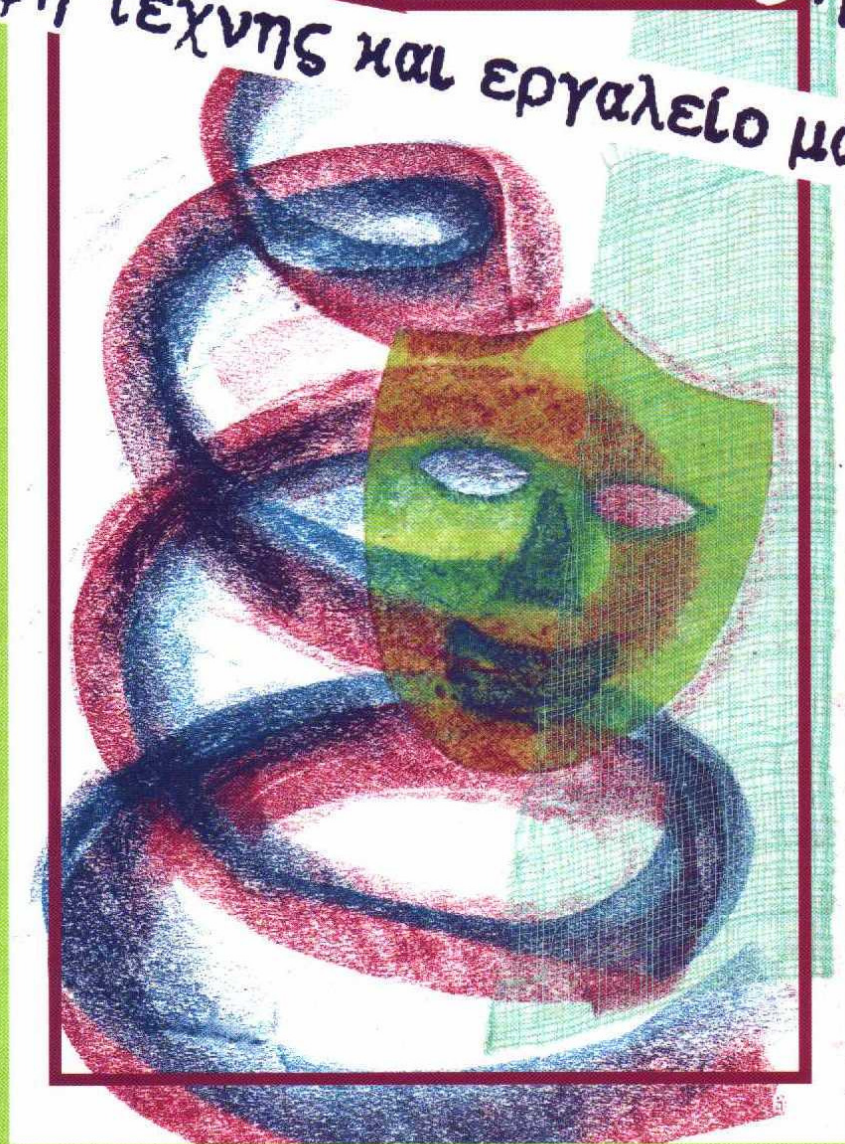
πρόγραμμα "εκπαίδευση & θέατρο"

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πρακτικά από τη 2η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
Αθήνα, Δεκέμβριος 2001

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

Μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης

επιμέλεια
Νίκος Γκόβας

Theatre in Education: art form and learning tool

2nd International Theatre and Drama Education Conference

ATHENS DECEMBER 2001

Marigold Ashwell • Κώστας Αμοιρόπουλος • Άβρα Αυδή • Νίκος Γκόβας • Σμαρώ Γρηγοριάδου
• Αντιγόνη Γύρα • David Davis • Λία Λαμπιανάκη • Βασιλική Δεμερτζή • Sead Džulic • Γιώργος
Ζαμπουλάκης • Στο βιβλίο αυτό καταγράφονται όσα ειπώθηκαν και έγιναν κατά τη διάρκεια
της 2ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης για το θέατρο στην Εκπαίδευση, που πραγ-
ματοποιήθηκε στις 7-8-9 Δεκεμβρίου 2001 στα πλαίσια του προγράμματος
«εκπαίδευση & θέατρο». Η Συνδιάσκεψη είχε τίτλο *Το θέατρο στην εκπαί-
δευση: μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης* και κύριος στόχος της ήταν να
προβάλει ότι σε πάρα πολλά σημεία η θεατρική τέχνη μπορεί να συναντήσει
την εκπαίδευση, τονίζοντας την ισορροπία ανάμεσα σ' αυτά τα δύο μέρη.
Ένας άλλος στόχος ήταν η προσπάθεια να υπάρξει συνεργασία, καθώς και
κοινά προγράμματα με εκπαιδευτικούς και καλλιτέχνες άλλων χωρών, ιδιαι-
τερα από χώρες της Ανατολικής Μεσογείου. Στην κατεύθυνση αυτή ήταν τα
εργαστήρια που είχαν ως θέμα τους «*Παίζοντας ενάντια στη βία*».

Παρουσιάζονται οι εισηγήσεις και τα πρακτικά εργαστήρια 43 εκπαιδευ-
τικών, καλλιτεχνών και ακαδημαϊκών από 16 χώρες. Μερικά από τα ερωτή-
ματα που απασχόλησαν τη Συνδιάσκεψη σχετίζονται με: α) Ποια η θέση και η
μορφή του θεάτρου και του εκπαιδευτικού δράματος μέσα στο πρόγραμμα
των σχολείων; β) Ποια η σχέση του θεάτρου και του δράματος με άλλα γνω-
στικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος; γ) Πώς το θέατρο γίνεται
εργαλείο κοινωνικής παρέμβασης; δ) Πώς προσεγγίζονται τα διάφορα στοι-
χεία της τέχνης του θεάτρου από ενήλικες και μαθητές;

Το παράρτημα του βιβλίου περιλαμβάνει μια σημαντική βιβλιογραφία την
οποία προσέφεραν γενναιόδωρα όσοι συμμετείχαν στη Συνδιάσκεψη.

In this book we have tried to report on all said and done during the 2nd
International Theatre and Drama Education Conference organised by the
“*education & theatre*” project with the assistance of the *Theatre Education
Network of Hellenic Teachers* on December 7-8-9/2001 in Athens. The title of
the Conference was *Theatre in education: art form and learning tool*. Its main
aim was to show the many different ways theatre art can meet education,
stressing the crucial balance between the two. Its secondary aim was to bring
together theatre and education colleagues from different countries for future
common projects with the theme of “Playing against violence”.

We have included keynotes, papers, workshop descriptions, interviews
and poster presentations of 43 contributors from 16 countries. Questions
raised were related to: a) what is the place and the form of theatre/drama as
a subject inside school curriculum, b) what is the relation of theatre/drama
with other subjects of the curriculum as well as with cross-curriculum
projects, c) how theatre/drama, as a social intervention tool, can be applied to
areas such as local communities, prisons, drug addicts, war and natural
disaster traumas, cultural and social conflicts etc., d) how the artistic elements
of theatre are approached by adults and students who seek hands-on practical
experience in areas like acting, directing, devising, dance, music etc.

In the appendix we have gathered an extended bibliography that conference
delegates generously provided.

ISBN 960-87317-0-4
9 789608 731707
ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ Ε012

Η σύγχρονη μορφή της Commedia dell' arte

(σημειώσεις με αφορμή το εργαστήριο στη Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα 2001*)

MARIO GALLO

Teatro Ricerche, Ιταλία

Είναι ακόμα δύσκολο και για εμάς τους ηθοποιούς, τους συγγραφείς, τους ανθρώπους του θεάτρου να κατανοήσουμε την προέλευση της Commedia dell' arte. Άλλωστε, υπάρχουν πολύ λίγες αποδείξεις για το πώς γεννήθηκε. Μελετώντας την παλιά εικονογραφία και το ιστορικό-κοινωνικό περιεχόμενο όπου κινήθηκε, υποθέτουμε ότι υπάρχει κάποια τεχνική σχετικά με τη χρήση της μάσκας και του κοστουμιού στην Commedia dell' arte. Από την εποχή του φημισμένου έργου του Maurice Saud *Μάσκες και Μπουφόνοι*, έως σήμερα, το πεδίο της Commedia dell' arte έχει διευρυνθεί και τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει μελέτες σχετικά με την επίδρασή της σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Παρ' όλα αυτά, σοβαρά ιστορικά ερωτήματα δεν έχουν απαντηθεί και ίσως παραμένουν έτσι εάν δεν προκύψουν νέα στοιχεία που θα μας διαφωτίσουν. Πιστεύω ότι είναι απαραίτητο να ερευνηθεί η ανάμνηση αυτής της μαγευτικής τέχνης μέσω της πράξης και του διαλόγου κατευθειάν στο σύγχρονο θέατρο. Είναι επίσης απαραίτητο να ανακαλυφθεί πώς χρησιμοποιείται στη σύγχρονη κοινωνία, να κατανοηθεί το παιδαγωγικό, κοινωνικό και πολιτικό της νόημα, να αποκτηθούν νέες γνώσεις, που θα συμβάλουν στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη, η οποία θα επιτρέψει στον άνθρωπο, στον ηθοποιό, στο δάσκαλο να αντιμετωπίσει για άλλη μια φορά τη σχέση του με τους άλλους.

Η Commedia dell' arte είναι ακόμα παρούσα στο σύγχρονο θέατρο τόσο από παιδαγωγική όσο από καλλιτεχνική άποψη. Κάθε φορά που ένας ηθοποιός, ένας μαθητής ή ένας δάσκαλος πλησιάζουν τη θεατρική τέχνη, στην πραγματικότητα κάνουν αναγωγές στην τεχνική των παλιών κωμικών της Commedia. Η τεχνική αυτή βασίζεται σε ένα συνεχή διάλογο ανάμεσα στην κίνηση του σώματος και τη χρήση του λόγου, στοιχεία που συντονίζονται για να δώσουν στο χαρακτήρα της μάσκας τη σωστή επικοινωνιακή έκφραση και συγχρόνως έναν αισθητικό χαρακτήρα στο σκηνικό χώρο. Γι' αυτό μιλάμε για ένα καθολικό θέατρο, στο οποίο κάθε μέρος του σώματος του ηθοποιού μετατρέπεται σε όργανο άμεσης επικοινωνίας, ενώ συγχρόνως υπηρετεί έναν κώδικα μέσω του οποίου επιθυμεί να εκφράσει το περιεχόμενο του κειμένου.

Η κατάκτηση αυτής της ιδιαίτερης τεχνικής, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από τους αυτοσχεδιασμούς του σώματος και του λόγου, επιτρέπει σε όποιον τη χρησιμοποιεί να κινείται μέσα στο χαρακτήρα δίχως να χαλαρεί τη ροή της σκηνοθεσίας. Αυτό σημαίνει ότι κάποιος εργάζεται σ' ένα σκηνικό περιβάλλον όπου έχει προκαθοριστεί ο ρόλος, η κίνηση και ο λόγος, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να χρησιμοποιεί αυτά τα στοιχεία ανάλογα με την περίπτωση.

Το βασικό μοτίβο της ιστορίας (*Canovaccio*) περιλαμβάνει μια σειρά σταδιακών εναλλαγών ανάμεσα στο κείμενο και στην κίνηση του σώματος, κάτι που για τον ηθοποιό αποτελεί και το σημείο αναφοράς μέχρις ότου συμβεί κάποιο απρόοπτο, το οποίο εντάσσεται βέβαια μέσα στη λογική παρουσίασης της ιστορίας που αφηγείται.

* Μετάφραση από τα ιταλικά Κορίνα Πρεβεδουράκη.

Η αφήγηση κατά τη γνώμη μου καθορίζει τη σκηνοθετική φόρμα ανάλογα με τον παιδαγωγικό, διδακτικό ή καλλιτεχνικό στόχο του σχολείου, επιδιώκοντας να υπάρξει μια δημιουργική και ελεύθερη πορεία μέσα από το δοσμένο θεατρικό κείμενο, το οποίο κατευθύνει την κίνηση. Με μια σειρά ενεργειών μπορούμε να παρουσιάσουμε την υπόθεση της αφήγησής μας και να τη βελτιώσουμε με τη σκηνοθεσία. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές-ηθοποιοί μπορούν να αναπτύξουν το χαρακτήρα που υποδύονται χωρίς να περιορίζονται σε κάτι συγκεκριμένο από την αρχή, αλλά να κινηθούν μέσα σε ένα αφηγηματικό σχέδιο (μια σειρά γεγονότων), που επιτρέπει πιθανές αλλαγές στο λόγο και στην κίνηση. Η υπόθεση δεν ξεκινά απαραίτητα από ένα ολοκληρωμένο κείμενο, αλλά μπορεί συμπληρωθεί από έναν πίνακα ζωγραφικής, από ένα μουσικό κομμάτι, από προσωπικά κείμενα (σκέψεις, σύντομα λογοτεχνικά αποσπάσματα, ποιήματα ή τραγούδια) ή από φωτογραφίες στις οποίες παρουσιάζονται άνθρωποι ή κάτι αφηρημένο.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα σύνθεσης ενός βασικού μοτίβου (*Canovaccio*) μέσω ενός ζωγραφικού πίνακα είναι η εμπειρία που είχα το 1997, όταν εμπνεύστηκα από τις τοιχογραφίες του Chagall στο Κρατικό Εβραϊκό Θέατρο της Μόσχας. Η μελέτη και η σκηνοθεσία προϋπέθετε ένα πειραματικό κείμενο με ένα βασικό μοτίβο το οποίο είχε δημιουργηθεί από λογοτεχνικά μέρη που είχαν επιλέξει μαθητές και είχαν ξαναδουλεψει ως ένα αφηγηματικό πλαίσιο που αναφέρεται σε μια σειρά προκαθορισμένων πράξεων. Οι ζωγραφίες παρουσιάζονται σαν ένα σύνολο από φόρμες και χρώματα, όπου ο χώρος μοιάζει να κινείται συνεχώς. Αυτή η συνεχής κίνηση είναι για τον Chagall το παλιό και το νέο εβραϊκό θέατρο Yiddish, δηλαδή μια προσωπική δήλωση πάνω στη μελλοντική εξέλιξη.

Η ιδέα στην οποία βασίζεται το σχέδιο για την ομάδα εργασίας των μαθητών είναι να αντιπαραθέσουν δύο χώρους: το χώρο της ζωγραφικής και το χώρο του θεάτρου. Πώς μπορεί να επηρεάσει ο ένας τον άλλο; Οι ζωγραφισμένοι χαρακτήρες σταματούν τη συνεχή κίνηση που τους συνδέει με το τελάρο και συνδέονται ξανά με το σκηνικό χώρο. Πώς μπορείς να κατευθύνεις την κίνησή τους μέσα από μια νέα αφηγηματική σημασία; Τελικά, μπορεί κάθε χαρακτήρας να επικοινωνήσει με το κοινό χρησιμοποιώντας το λόγο και τη χειρονομία. Για τι πράγμα μιλάει; Για τη σύγχρονη κοινωνία μέσα από τα μάτια των μαθητών. Ποια είναι η τεχνική προσέγγισης; Ποια η εκπαίδευση στο θεατρικό κώδικα; Ποιο είναι το καλλιτεχνικό/ δημιουργικό θέμα για να εξελιχθεί το σύνολο των χειρονομιών; Ο λεκτικός χαρακτήρας του χαρακτήρα, η κίνησή του στο χώρο, η χρήση της μάσκας, η φόρμα¹ και το περιεχόμενο² του λόγου και της κίνησης, η σχέση σώματος και μουσικού ρυθμού, οι σχέσεις με τα άλλα πρόσωπα, αλλά και με το κοινό, η περιγραφή της προσωπικής οπτικής για τα πράγματα.

Η γνώση της θεωρίας και της πρακτικής της *Commedia dell' arte* επιτρέπει την αφήγηση οποιασδήποτε άγνωστης ή καθημερινής ιστορίας, σεβόμενη την παραδοσιακή έκφραση της μάσκας, μεταβάλλοντας όμως τα κείμενα έτσι πού να μπορούν να έχουν σύγχρονες αναφορές: η πείνα στον κόσμο, ο πόλεμος, η κοινωνική ανισότητα, η αγάπη, η αλληλεγγύη, το περιβάλλον.

Για να δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα προετοιμασίας της *Commedia dell' arte*, μεταφέρω σε αυτές τις σελίδες το αφηγηματικό σχέδιο ενός βασικού μοτίβου –*Canovaccio*–, όπου δίνεται προσοχή στην αισθητική παράδοση της μάσκας, αλλά το θέμα και το περιεχόμενο του κειμένου αλλάζουν έτσι ώστε να είναι πιο κοντά σε μια σύγχρονη ιστορία που εξελίσσεται στο εσωτερικό μιας μαθητικής

1 Η φόρμα: λόγος και κίνηση αποδεδειγμένα από ερμηνευτικά στοιχεία.

2 Το περιεχόμενο: Ερμηνεία του λόγου και της κίνησης.

τάξης. Η παιδαγωγική και διδακτική ιδέα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μαθητές σχολείων διαφορετικής βαθμίδας και για κάθε είδος κοινωνικού προβλήματος, όπου πρωταρχική ανάγκη είναι ο μαθητής να αποκτήσει μια δημιουργική άνεση, τόσο χειρονομιακή όσο και λεκτική, μέσω μιας προκαθορισμένης αφηγηματικής σειράς.

Η τάξη: βασικό μοτίβο συλλογικού χαρακτήρα εφαρμοσμένο σε μια θεατρική τεχνική

H Commedia dell' arte

Η βασική ιδέα που συνέβαλε στην οικοδόμηση αυτού του βασικού μοτίβου-Canovaccio γεννήθηκε στη λέσχη φαγητού του Δημοτικού Lorenzini, όπου ακόμα και σήμερα συνεχίζουν να αφηγούνται ιστορίες. Οι μαθητές της τετάρτης Δημοτικού γράφουν τα κείμενα, ενώ θυμούνται κάποιες ιδιαιτερότητες στη συμπεριφορά των δασκάλων και μαθαίνουν να τους παριστάνουν με το χειρονομιακό και λεκτικό κώδικα της *Commedia dell' arte*. Το προπαρασκευαστικό πρόγραμμα περιλαμβάνει σύντομες ιστορικές αναφορές για τις ρίζες του ιταλικού θεάτρου³, την προετοιμασία της μάσκας με γυψωμένη γάζα, την εξάσκηση του σώματος στην κίνηση που έχει η μάσκα, τον αυτοσχεδιασμό, τόσο στην κίνηση όσο και στο λόγο, τη συλλογική συγγραφή των χαρακτήρων και την ακολουθία των πράξεων⁴.

1η Πράξη – Η τάξη: Ένας χώρος άδειος. Μια σειρά καρέκλες του σχολείου τοποθετημένες σε τρεις οριζόντιες σειρές μπροστά από το κοινό. Οι mezze maschere⁵ βρίσκονται πάνω στις καρέκλες. Ένα απλό και ουδέτερο άσπρο κοστούμι και μια μαύρη κάλτσα καλύπτει το κεφάλι των προσώπων, για να αναδειχθεί καλύτερα η μάσκα. Ένα λευκό, αμυδρό φως πέφτει στη σκηνή. Ένα χτύπημα σε ταμπούρο δηλώνει την είσοδο των ηθοποιών, οι οποίοι με αργό βήμα μπαίνουν μέσα στο χώρο, βάζουν τη μάσκα, παίρνουν τη σωματική στάση του χαρακτήρα (στομάχι μέσα, γόνατα λυγισμένα, πόδια ελαφρά ανοιχτά με τις μύτες προς τα έξω) και κάθονται για να κοιμηθούν. Στο αριστερό μέρος της σκηνής κάποιος ξεκουράζεται.

Tiziana: (Σηκώνεται όρθια.) Παιδιά, φτάνει πια, δεν μπορώ άλλο! Σας έδωσα να κάνετε μια εργασία, όλοι κάνατε λάθη εκτός από την Colombina. Όταν σας εξηγώ, εσείς ποτέ δεν προσέχετε. Μου έχετε πρήξει το συνκώτι! (Ένα χτύπημα στο ταμπούρο σημαίνει το τέλος της ατάκας. Η Tiziana παίρνει θέση πίσω από μια σειρά με άδειες καρέκλες, αμέτοχη, με το κεφάλι προς τα κάτω.)

Matteo: (Σηκώνεται όρθιος.) Έχουμε πρόβλημα. Να! Ο Arlecchino σχεδιάζει όλη τη μέρα. Ο Pulcinella γελά συνέχεια, ζήτη η φάτσα του Brighella, που δεν καταλαβαίνει ποτέ τίποτα. Μα πώς μπορεί κανείς να φέρεται έτσι; Πάω έξω, φεύγω απ' αυτό το σχολείο...

Piero: (Σηκώνεται όρθιος.) Ας θέσουμε ένα ερώτημα, παιδιά. Μα κοίτα τι ζώα! Κανείς δεν έχει ποτέ διάθεση να κάνει κάτι. Colombina, πήγαινε να μου φωνάξεις τον Pulcinella, μια ώρα τον ψάχνω! Brighella, δείξε μου τι έχουμε... φυσική και γεωγραφία...

Lucia: (Σηκώνεται όρθια.) Παιδιά, φτάνει, δεν αντέχω άλλο! Colombina, πήγαινε να μου φέρεις το ραδιόφωνο. Τώρα διαβάζουμε: one, two, three... Rosaura, διάβαζε! Είναι δυνατόν να μην προσέχεις ποτέ;

3 *Le origini del teatro italiano – Origini rituali della rappresentazione popolare in Italia* di Paolo Toschi, Edizione nell' Universale Scientifica, Boringhieri Editore, 1976.

4 Με βίντεο από δική μου εργασία.

5 Όρος για τις μάσκες της *Commedia dell' arte*.

Viviana: *(Σηκώνεται από κάτω και φωνάζει με όλη της τη δύναμη.)* Ουααα! Pulcinella, αν σε πιάσω στα χέρια μου, δεν ξέρεις τι θα σου κάνω! Brighella, κοίτα να τριγυρνάς στις τάξεις με το απουσιολόγιο! *(Χτυπούν την πόρτα, η Viviana απαντά σε χαμηλό τόνο και με ήπια φωνή.)*

Sara: *(Η επιστάτισσα)* Καλημέρα! Πόσα είναι σήμερα τα παιδιά;

Viviana: Δεκαοχτώ συν ένα.

Sara: Τσάι ή καφέ;

Viviana: Καφέ χωρίς ζάχαρη.

Sara: Σας χαιρετώ! *(Βγαίνει.)*

Viviana: Γεια σας! *(Ξαναρχίζει να φωνάζει δυνατά.)* Ουααα! Brighella, δεν τρέχουν μέσα στο σχολείο, κοίτα τον κανονισμό: ΔΕΝ ΤΡΕΧΟΥΜΕ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ. *(Χτυπούν πάλι, η Viviana απαντά σε χαμηλό τόνο.)*

Sara: Με συγχωρεί πολύ... ξέρετε... η αρτηριοσκλήρωση! Πόσα είναι σήμερα τα παιδιά;

Viviana: Δεκαοχτώ συν ένα.

Sara: Τσάι ή καφέ;

Viviana: Καφέ χωρίς ζάχαρη.

Sara: Σας χαιρετώ!

Viviana: Γεια σας!

Sara: Δε θα σας απογοητεύσω, δε θα σας απογοητεύσω, δε θα σας απογοητεύσω. *(Βγαίνει.)*

Viviana: *(Ξαναρχίζει να φωνάζει.)* Ουαααα! Δε θα μου τη φέρετε, είναι μονάχα δέκα και μισή ... δεν έχει κολατσιό! *(Χτυπούν ξανά, η Viviana απαντά χαμηλόφωνα και ήρεμα.)*

Sara: Με συγχωρείτε πολύ, αλλά... ένα παιδί εξαφάνισε το απουσιολόγιο. Πόσα είναι σήμερα τα παιδιά;

Viviana: Δεκαοχτώ συν ένα.

Sara: Και ο καφές;

Viviana: Ο καφές χωρίς ζάχαρη.

Sara: Σας χαιρετώ!

Viviana: Γεια σας!

Sara: Δε θα σας απογοητεύσω, δε θα σας απογοητεύσω... *(Βγαίνει.)*

Viviana: *(Ξαναρχίζει τις φωνές.)* Ουααα! Arlecchino, πες μου, τι είναι «νησί»; Δεν είναι χερσόνησος, βάλε αυτό το χαζοκέφαλό σου να δουλέψει! *(Χτυπούν ξανά, η Viviana δεν απαντά. Μπαίνει η επιστάτισσα.)*

Sara: Επιτέλους, το θυμήθηκα, τσάι με ζάχαρη. Είναι πολύ καλό!

Viviana: *(Θυμώνει και επιτίθεται στην επιστάτισσα.)*

2η Πρόξη - Λέσχη φαγητού: Οι ηθοποιοί που βρίσκονται στη δεύτερη σειρά σηκώνονται και ύστερα καθένας μετακινείται μαζί με την καρέκλα του μπροστά, απέναντι από το κοινό. Χειρονομούν παραβιάζοντας κάθε κανόνα καλής συμπεριφοράς στο τραπέζι. Τρώνε όλοι με τα χέρια. Εκτός από τις χειρονομίες κάνουν και διάφορους θορύβους με το στόμα γεμάτο.

Elena: Φτάνει πια! Μα έτσι τρώνε; Πόσες φορές σάς έχω πει πως δεν τρώνε με χέρια βρόμικα. Pulcinella, έλα δω! Μην εκμεταλλεύεστε που δεν είναι άλλοι εδώ. Δεν είστε ζώα, ούτε βρόμικα γουρουνία! Πάρτε το πιρούνι σας να φάτε. *(Οι ηθοποιοί αρχίζουν να παριστάνουν ότι τρώνε με πιρούνια κάνοντας χειρονομίες. Η Elena, η δασκάλα, περπατά πάνω κάτω για να τους ελέγχει.)*

Elena: Έτσι τρώνε; Μπλιαχ! Κοίτα γυαλιά, μα πώς βλέπεις, δεν έχω δει πιο βρόμικα! Μπλιαχ! Κοίτα τα λάδια, σου τρέχουν μέχρι κάτω! Μπλιαχ! Κοίτα βρόμα, πασαλείφτηκες ολόκληρος! Arlecchino! Το ξίδι, το ξίδι, Arlecchino... *(Βγαίνει.)*

Οι ηθοποιοί σηκώνονται και αρχίζουν να φωνάζουν όλοι μαζί σε ένδειξη διαμαρτυρίας.

Anna: *(Χειρονομεί λέγοντας τη φράση).* Δεν τρώνε έτσι!

Federica: *(Χειρονομεί λέγοντας τη φράση.)* Δεν μπαίνουν μ' αυτό τον τρόπον, δεν είστε ελέφαντες!

Andrea: *(Χειρονομεί λέγοντας τη φράση.)* Είστε γουρούνια!

Francesca: *(Χειρονομεί λέγοντας τη φράση.)* Τα λάδια φτάσανε στο μέτωπό σας!

Οι ηθοποιοί παίρνουν καθένας την καρέκλα του και πηγαίνουν αργά πίσω, στο βάθος, όπου κάθονται παίρνοντας στάσεις σαν μαριονέτες.

3η Πρόξη – Το μάθημα: *Η τελευταία ομάδα ηθοποιών έρχεται αργά μπροστά, απέναντι από το κοινό, σχηματίζει μια οριζόντια γραμμή και ξεκινά μια σειρά κινήσεων που συνοδεύονται από μικρά αποσπάσματα παιδικών ποιημάτων και ένα νανούρισμα. Το ένα ακολουθεί το άλλο, πολλές φορές η μια φωνή καλύπτει την άλλη. Τρεις χτύποι κουδουνιού.*

Martina: *Αύριο είναι γιορτή/τρώμε σούπα/η σούπα δε μου αρέσει...*

Laura: *(Λέει ένα νανούρισμα.)* Ύπνε, που παίρνεις τα παιδιά...

Sonia: *Κοιμήσου, κοτοπουλάκι μου/η μάνα σου έφτιαξε μια φουστίτσα*

Veronica: *Γύρω γύρω όλοι.../το ψωμί είναι ψημένο στο φούρνο.*

Οι ηθοποιοί επαναλαμβάνουν τη συγκεκριμένη σειρά κινήσεων για να συντονίσουν τις φωνές ώστε να ακούγονται σαν μία φωνή και η τάξη μετατρέπει το χώρο σε μια χορωδία από διαφορετικούς ήχους, όπου καθένας ξαναβρίσκει επιτέλους το παιχνίδι.

Τέλος, θα ήθελα να καταθέσω μια βαθύτερη σκέψη μου, που επεκτείνεται πέρα από την όποια εκτίμηση για την Commedia dell' arte. Πάνω απ' όλα, το θέατρο πρέπει από δω και στο εξής να συναντηθεί με το σχολείο σε περισσότερους τομείς: συμβάλλοντας στο πρόγραμμα που φτιάχνουν οι διδάσκοντες – ανάλογα με τις δυσκολίες που υπάρχουν στο συγκεκριμένο σχολείο και στην περιοχή που βρίσκεται, ανάλογα με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εργάζονται – και να αξιοποιήσει αυτή την εμπειρία, ώστε να υπάρξει καλύτερη επικοινωνία μέσω του θεατρικού κώδικα, χωρίς βέβαια να εκφυλιστεί η αναζήτηση της φόρμας, που είναι έμφυτη στη θεατρική τέχνη. Γι' αυτό το λόγο, πρέπει να οργανωθούν στα σχολεία προγράμματα στα οποία η παιδαγωγική και η διδακτική να παρέχουν στους μαθητές και τους καθηγητές εργαλεία κατάλληλα να αμβλύνουν τα προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Πρέπει να δώσουμε μια κοινωνική διάσταση στη θεατρική δραστηριότητα στο σχολείο και να πιστέψουμε ότι μέσω του θεάτρου μπορεί να επαναπροσδιοριστούν οι ανθρώπινες σχέσεις, να δημιουργηθούν χώροι στα μέτρα του ανθρώπου και να υπάρξει ανθρώπινη επικοινωνία ανάμεσά μας.

Mario Gallo

Αθήνα, Δεκέμβριος 2001